ئێمە گوێ لە گەشتەکانی یەکتر دەگرین

چاوپێکەوتن لەگەڵ ئەنوەری ڕەشی عەولا
سازدانی/ مەریوان عەلی

– پێتوانیە شیعر ئەو دەرگا داخراوەیە، کە هەمیشە مانەوەی خۆی لەو داخراوییەدا پاراستووە؟ لای ئێوە پرسیار لەو داخرانە لە کوێدایە؟

+ لەو سروشتە سەرابییەی شیعردایە، کە پێیەکی لە بوون و پێیەکەی دی لە نەبووندایە– واتە–پێیدەگەیت و ناگەیت ! نیگات کردووە ، وەلێ شوناسێکیشت بۆی نیە ، هەروەك ئەو ڕۆحە فرە ڕووەی لە ستراکتۆری –هەبوونی– ئێمەدا هەمەکارەیە و ، کەچی ناتوانین (ناوێکی ڕاستەقینەی لێبنێین) .
کۆششکردن بۆ ئەو ناولێنانە و ڕامنەبوونی ، وێدەچێ ئەو دەرگا داخراوە بێت...کە دەڵێیت: بێدەر و دەروازەیە! کەچی لە دەستیشی دێت لە هەموو هەوارێکیشدا حزوری ڕاستەقینەی خۆی هەبێت .بەڵێ بەشێك لە مانەوەی شیعر لەو خەسڵەتە یەزدانییەدایە ، کە پڕە لە ئەفسانەسازییەکانی باوەڕکردن و باوەڕ نەکردن و گومانیش ! ئەوە تۆی موسافیریت ، چۆن مەزەندەی ئەو دەرگایانە و ئەودیو دەرگاکان دەکەیت . تەنها شاهیدێکیش ئەو هەقایەتانەن کە لە توێی (تێکست)ەکەوە گەشتەکەمانبۆ دەگێڕنەوە .دە ساوایە با گوێ لە گەشتەکانی یەکتری بگرین .

– کەواتە (وا بزانم بووم بە ..وشە) لە کوێی ئەو بوون و نەبوونەدایە ؟ ئایا بۆ دەڵێین وڕێنەیە و ئەو ناوە لە کوێوە هاتووە ؟

+ کێشەکە لەو گرێبەنده دایە کە کردنەوەی جۆرێکە لە مەحاڵ . ئەم ڕیسکە دەروونی و وجودی و فیکرییانەیە کە (وشە) گرتوێتیە ئەستۆی خۆی و چووەتە نێو (جابولقا) کانی ئەو مەحاڵەوە !
وشە بەدەم نزاکانیەوە گەمە ڕۆحیەکانی خۆی دەستپێدەکا و لە زمانی نیکۆس کازانتزاکیەوە دەڵێت:
* خودایا کەوانێکم لەنێو دەستدا ڕامنەکێشی دەڕزێم ! * خودایا لە ڕاکێشانا ئاگات لێمبێ نەپچڕێم !
* خودایا دە زۆر زۆر ڕامکێشە هەتا دەپچڕێم ! بە ڕاست ئەم نزایانە ڕاستگۆ و ڕازگۆن لە هەمبەر ئەو وڕێنە و وەهمانەی دەمانهێننە سەر ئەو کەڵکەڵەیەی کە (هەقیقەت)ی ئەودیو دەرگاکانمان کەشف کردوە و لە– نەبوونەوە – هێناومانەتە – بوون– ؟

– لە نێوان سەمای وشە و ڕوانین و عەقڵدا ، دەتوانین بە کەسی شاعیر بڵێین تێکستێکی تەواو ؟

+ نا ، لەبەرئەوەی لە دواجاردا شاعیر بۆ خۆی فۆرمێکی یا ڕوویەکی تێکستەکەیە، کە جێگا دەهێڵێتەوە بۆ هۆشیاری خوێنەر و ڕەخنەگریش ، ئەمەش بە پێچەوانەی ئەو وتەیەی ڕۆلان بارتەوە نیە کە دەڵێت :
لەدایکبوونی تێکست،دەکاتە مەرگی نووسەر..بۆ؟ چونکە تێکست ماڵی هەموومانە و هی کەسیشمان نیە.

– دەڵێیت ئەو شیعرەی ئێمە دەیخوێنینەوە بۆ خۆی مەملەکەتێکە، ئایا دەتوانین بڵێین ئەو مەملەکەتە مەملەکەتی هەموو ئەو کاراکتەرانەن کە لە ناو خودی شاعیردان ؟

+ بێگومان... بەڵام من کێم؟ بە دیوێکیدا دەشێ هەموو ئەو منە تیرۆرکراوانە بێت کە نەیانتوانیوە زمانی خۆیان بێننەگۆ، تۆ زمانە لێسەندراوەکانیان بۆ دەگەڕێنیتەوە،ئیدی هەموو ڕۆحی ئەو زمانانە جارێکیتر لە ڕێگەی سەمای وشە و عەقڵ و ڕوانینیانەوە ،–بوون–ی خۆیان پێدەبەخشیتەوە .

هەموو ئەم وەسوەسانەی منیش پێودانگێك نیە ڕەوابونیان بسەلمێنێت ،تەنێ خودی ئەو ماتەرانەیە کەبە ئازادی خۆیان لە ئازادییەکانی ئێمەش دەدوێن . ئەو جوڵە سروشتیەی وشە و ڕستە و وێنە و بیرکردنەوەی خەیاڵ و فەنتازیاکانە ...کە زامنکەری تەمەن کورتی و درێژی خەونەکانی ئێمەشن .

– کەواتە شیعر قسە کردنە لە ناو عەدەمدا ؟

+ دەکرێت یەکێك لە ڕایەڵەکانی عەدەم ئەو فاسیلەیە بێت ،کە هەوەڵجار بە بەرزەخ ناومانبرد.هەر بۆیە سوهرابی سپهری لە خۆڕا نەیوتوە (عیشق سەدای فاسیلەکانە)کەواتە تۆ لەو عەدەمانەدا: بوونی عیشقی خۆت ، بوونی وجودیانەی خۆت ،بوونی نەخوێندراوەی خۆت ئافەریدە بکەیت و بیهێنیتە وجود وبەوانی تریش بێژیت: منیش هەم..وەکو چۆن تۆ هەیت !
تۆ بڵێی ئێمە توانیبێتمان یا لە دەستمان هاتبێت ئەو ئاسمانەمان دۆزیبێتەوە کە جێگەی هەموو منەکانی تێدابێتەوە؟

–بوونی ئێمە لە کوێوە دەستپێدەکات؟ لەو کاتەوەی چاوی بەرامبەر ئامادەیە ،یا لەو کاتەوەی بە دووی پرسیاری شتە بچوکەکاندا وێڵدەبین؟

+ من پێموایە لە نێوان ئەو دوو گێربوونەدا هەم دەمرین هەم لە دایکدەبین.ئەوانی دی چەندێك هەق بەجێکردنەوەی خەونە بچوکەکانی تۆ دەدەن،–واتە– چەندێك مانا گەورەکانی ئەو شتە بە ڕەسمی دەناسن و تێدەگەن ، ئەو شتە بچوکانەی ماڵی تۆیە ،هەمیشە ئەم کێشمەکێشەش هەیە .

– با بپەڕینەوە بۆ ئەو قسەکردنەشمان لەسەر مەرگ و ژیان ،کە لە کوشتنی فاتیمەوە هات.. لە وڵاتی سوید و هەڵوێستی ئەوان و قسەی ئێوەش کە دەڵێیت:ئێمە هەموومان دژی کوشتنی فاتیمە بووین ،ئەی کێیە فاتیمەکان دەکوژێ ؟

+ ئەوروپا وەك هەر کۆمەڵگایەکی زیندوی تر فرە ڕەنگە ، گەرچی لە ئەقڵی کلێشەبازییانەی ئێمەدا شوێنی بەدڕەوشتیەکانە. من چۆن قسەم لەسەر ئەقڵی کلێشەبازی خۆمان هەیە ، ئاوهاش قسەم لە ڕوانینە کلێشەبازییەکەی ئەوروپاش هەیە.ئەگەر ئەوروپا ئیشکردنی ئەو دەزگا بیرۆکراتیانە بێت کە ئیلهامیان لە ڕوانینە ئۆرینتاڵیزمەکانەوە وەرگرتبێ ، کە من بچکۆلەتر نیشاندەدات لەوەی کە هەم بەو دیوەیدا جێی ڕەخنەی منە ،لەبەر ئەوەی ئەو دەزگا دووفاقەی خەمی فاتیمەکان لە من زیاتر دەخوا من گومانم هەیە!چونکە لە دواجاردا من وەك نەتەوە مامەڵەیەکی مێیانەم لەگەڵدا دەکرێت ،کەلەو وێنانە دەچێت نێرەکان بۆ مێینەکانی دادەڕێژن!
ئەی ئەوە نیە ئەقڵیەتی نێرینانەی ئەو دەزگایانە هەمیشە بەردێك لە ئاسمان بکەوێتە خوارەوە دادگایی منی ڕۆژهەڵاتی پێدەکەن،هەمیشە دەبێت بۆیان بسەلمێنم کە تیرۆریست و ژنکوژ و دواکەوتونیم!
ئایا ئەمە هەر داوای نێرینەکان نییە بۆ مێینەکان؟
منی مێینە ،وەك نەتەوە ،کە دێمەوە ناو ماڵەکەی خۆم ئەم تێکشکاندنەم ،ئەم بچوککردنەوەیەم لەسەر جەستەی مێینەکانی ناو ماڵەکەی خۆم خاڵی دەکەمەوە.من دووجار لەتبووم ،یەکەم لەبەردەم ئەقڵیەتە نێرینەکەی ئەوروپا من مێم..،جارێکی تر لەبەردەم مێی وڵاتەکەمدا نێرم!
ئەمە ئەو لەتبونەیە ،دەبێت خۆم بەیەکەوەی بلکێنمەوە ، بەڵام چۆن...؟ ئایا من وەك مێینەکی بەردەم پێودانگە ئەوروپاسالارییەکە بدوێم یا وەك نێرینەیەکی کۆمەڵگەی خۆم!؟ هەردوو ئەم وێنەیەش ئازارم دەدەن.لەبەر ئەوەی بە هەردوو بارەکەدا نێرینەیی و مێینەیی من ،نێرینەیی و مێینەیەکی داگیرکراو و نوقسان و موزەیەفە!بەڵێ منی موزەیەفکراو.... ومنی داگیرکاو....و منی نوقسانکراو ،گەرەکمە هاو دەردەکانی خۆم بدوێنم و بدۆزمەوە ،خودی ئەم دواندن و دۆزینەوانە بەو مانایە نین ،دژە بەرەیەك دروست بکەم ، بەڵکە بەو مانایەیە کە لیگەڕێین مێینە و نێرینەی کۆمەڵگەی من فێری ئاخاوتن بن لەگەڵ خۆیاندا(بەبێ دوکان و بازاری ئایدۆلۆژیستەکان) ئەم ئاخاوتنە پێدەچێت زەمینە خۆشکەرێك بێت کە ئێمە بێ ترس لە یەکتر نزیکببینەوە ، لەو نزیکبوونەوەشدایە دەزانین لە چیدا یەکین و لە چیدا جیاوازین .لەبەر ڕۆشنایی ئەم قسانەدا ،خۆم بە نزیکی ئەو هاوبیرە ڕۆژئاواییانە دەزانم ،کە لە کەشفکردنی ئازادییەکانی خۆمدا یارمەتیدەرم بوون .
ئەی هەر ئەو بیریارە ڕۆژئاواییانە نەبوون بوێرانە وێرانەکانی ژێر پێستی شارستانیەتی خۆیان بۆ بەیان کردین؟! هەر لەوێشەوە ئاسانکارییەکیش بۆ منیش فەراهەم بوو ،تا منیش جورئەت بکەم لە وێرانەکانی خۆم بدوێم.ئا لێرەوەیە ناتوانم ئەوروپا بە یەکڕەنگ و بەیەك ڕایەڵ و ئەقڵیەت بخوێنمەوە ، هەر کاتێك ئەوەم کرد ،توانای دۆزینەوەی دۆستەکانی خۆمم نیە ،ئەو دۆستانەی کە دەخوازن دەرگای زیاتر بە سەر ڕوانینەکانی ئێمەدا بکەنەوە .ڕۆژئاوا بەو دیوەیدا قبوڵمە ، بەڵام

دیوە ستریۆتاییە بیڕۆحەکەی و ئەوروپا و دیوە کرمەڕیزبووە سونەتیەکەی کۆمەڵگای من،لە جەوهەردا لە گەڵ یەکتردا ئاشتدەبنەوە...و بە یەك ئالیەت ئیشدەکەن بۆ دابەشکردنی دنیا بۆ سەر دوو ڕەنگی مردوو هیچی تر .

- کەوابێ بۆ دەڵێیت : بڕوخێ منی پیاو ؟

+ دەمەوێت لێرەدا ئەوە بڵێم کە خودی شتەکان لە خۆیاندا بێلایەنن. ئەوە دەسەڵاتی ڕوانین و تەفسیرەکانن لایەنگرییان پێدەبەخشن!
کە دەڵێم : بڕوخێ منی پیاو ،–واتە– بڕوخێ ئەو پیاوەی جێیەك ناهێڵێتەوە بۆ پلۆراڵیەتی دەسەڵاتی ڕوانین وتەفسیر و لێکدانەوەیەکی تر،کە هی مێینەیە،ئەگەر ئەمە نەبوو ،منی پیاو،منێکی تاکڕەهەندە هەر ئەوەشە دەبێ ئیعلانی مەرگی ئەو تاکڕەهەندییە بێفەڕە بکات .
ئەم خوێندنەوەیە ،لە وەهمە نەخۆشەکانی خودی نێرینەیمان ڕزگارمان دەکەن.دەمەوێت بڵێم قسە لە جێیەك دەکەم ،ئیعلانکردنی نێرینەیی و مێینەیی ئەفزەلیەتێك نییە!–واتە– بە کەمگرتن و زۆرگرتنی لایەنێك نیە، بەڵکو بۆ ئەوەیە چۆن تاریکی و ڕۆشنایی دەتوانن دڵداری لەگەڵ یەکتردا بکەن،بێ ئەوەی لە بیری ئەوەدا بن ،چۆن ئەم ئەویتر بسڕێتەوە.ئەم قسانەی من دەشێ جۆرێك لە وەهم بن ،بەڵام ئێمە چۆن بتوانین ئەو وەهمانە ئاوەدان بکەینەوە و دەست بە جوانیەکانیەوە بگرین .

- چۆن دەکرێ ڕوناکی و تاریکی دوژمنی یەك نەبن و ئەو دڵدارییە چۆن دەکرێت ؟

+ڕاستیەکەی خۆشم نازانم چۆن ،لە شیعرێکمدا هاتووە (گوێم لە دەنگی ڕووناکی مۆمە ، ساتێك شیعر بۆ هاوڕێیەکەی تاریکی دەخوێنێتەوە)، لای من ئەو دوانە ئاشتدەبنەوە ،کە ئاشتبوونەوەی نێر و مێیە.

–هەمووومان دژی کوشتنی فاتیمە بووین،بەڵام کێیە فاتیمەکان دەکوژێت؟ئەو شەڕەپێش ئاشتبوونەوەی تاریکی و ڕووناکیە ، یا لە ساتی ئەو دڵدارییەدایە ؟

+ لە ناو هەریەك لە ئێمەدا کەساییەتی جیاجیا دەژین و هەناسە دەدەن ،کەسێتیەك هەیە دەکرێت حەزی لە ناشیرینی بێت بۆ ناشیرینی ،ڕووخان بێت بۆ ڕووخان،لەبەر ئەوەی توانای دەمکوتکردنیمان
نییە ،ئەو ئێمە دەمکوت دەکات ، فەرمانمان پێدەکات ، تا ئەم دڕندەییە بگوێزینەوە بۆ دەرەوەی خۆمان
لە ساتەوەختی ئەو گوێزانەوەدایە ، تاقیکردنەوەکان لەسەر جەستەی یەکێکیتر جێبەجێدەکەین .
فاتیمەش دەکرێ یەکێك بێت لەو مرۆڤانەی بووە قوربانی ئەو بوونەوەرە نەخۆشانەی ناو ئێمە .
گەرچی پێشوەخت پێناسەم بۆ تاریکی و ڕووناکی نییە ،بەڵام لە ساتی ڕوودانیدا ئەوە دیاری دەکەم
گەرچی ئەو ڕوانینانەی دنیایان دابەشکردووە بۆ چاکە و خراپە ،بۆرژواو پرۆلیتاریا ،جوان و ناشیرین
لە فەرهەنگی ئەواندا ئەم قسانە لە وڕێنە زیاتر نین.بەڵام خۆشحاڵم بە وڕێنەیەك کە من ناکاتە سەرباز و ڕۆبۆتی نێوان دەزگاکانی ئەو دنیایە .

تێبینییەکی پێویست/ ئەم چاوپێکەوتنە لە بنچینەدا سێ چاوپێکەوتنی کورتن کە لە ڕۆژنامەی ((کوردستانی نوێ)) و((پاشکۆی کوردستانی نوێ)) دا ئەنجامدراون ،بەڵام لەبەر لێك نزیك بوونی ناوەڕۆکەکانیان پێم باش بوو بەم شێوەیەی ئێستا دووبارە بڵاوی بکەمەوە.
(ئەنوەری ڕەشی عەولا)